

*Бутенко Д.С.
к.е.н., доцент
кафедри підприємництва, торгівлі та туристичного бізнесу
ННІ «Економіки і права»
ХНЕУ імені С. Кузнеця*

КОНТРОЛІНГ В ІННОВАЦІЙНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

В умовах мінливого зовнішнього середовища особливого значення набувають процеси трансформації бізнес-структур, що передбачає перехід від традиційного підприємництва к інноваційному підприємству. Означені процеси дозволяють забезпечити бажаний рівень конкурентоспроможності шляхом випуску інноваційних товарів та надання інноваційних послуг. Проте інноваційне підприємство супроводжується підвищеними загрозами та ризиками, зокрема у напрямку інвестування інноваційних проєктів. Для того, щоб нівелювати можливі виклики доцільно розробляти та впроваджувати заходи, які ґрунтуються на моніторингу наявної інформації – системі контролігу. Адже, саме контролінг – це сучасний та ефективний інструмент управління бізнес-процесами, що допомагає підприємцям та керівникам здійснювати моніторинг, планування, прогнозування та контроль за господарською діяльністю.

В цілому, контролінг – це функціонально відокремлений напрям підприємницької діяльності, спрямований надавати актуальну, повну та достовірну інформацію для прийняття управлінських рішень. В свою чергу, контролінг інноваційного підприємництва – це процес виявлення резервів та можливостей в системі управління інноваційною діяльністю шляхом здійснення координації у роботі усіх підрозділів суб'єкту підприємництва на засадах впровадження новітніх технологій та оперативному аналізі вхідних інформаційних потоків.

До основних цілей системи контролігу належить підвищення ефективності інноваційних процесів, що включає впровадження методів контролю за ресурсами та витратами. Підвищення ефективності процесу прийняття управлінських рішень – збір та аналіз інформації поточного стану проєкту.

В інноваційному підприємстві контролінг виконує ряд функцій, які в науковій літературі умовно поділяють на дві групи: загальні та спеціальні. [1]

До загальних, як правило, відносять: обліково-інформаційну функцію; планування; регулювання та координації; аналіз і контроль.

Обліково-інформаційна функція сприяє розробці та впровадженню ефективної системи обліку витрат на створення інноваційних товарів та послуг, а також моніторинг інформації щодо реалізації інноваційних проєктів, що сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень.

Функція планування у системі контролінгу інноваційного підприємства має декілька рівнів. Стратегічний рівень передбачає постановку довготривалих цілей інноваційного розвитку та формування інноваційної стратегії розвитку відповідно до поточної ринкової і наявних конкурентних переваг. Оперативний та тактичний рівень планування передбачає розробку конкретних інноваційних проєктів, планування фінансових, трудових та матеріальних ресурсів. Включає розробку ключових показників ефективності діяльності учасників проєктів. А також сприяє пошуку альтернатив щодо планів випуску нової продукції, асортименту, прогнозуванню обсягів випуску тощо.

Функція регулювання та координації спрямована виявленню відхилень від встановлених часових, фінансових чи якісних нормативів у інноваційних проєктах. Координація роботи виконавців інноваційних проєктів. Управління ризиками шляхом впровадження запобіжних заходів щодо уникнення можливих негативних наслідків при реалізації проєкту.

Функція аналізу і контролю забезпечує процес досягнення поставлених цілей інноваційного підприємства, що включає моніторинг, аналізу та оцінку результатів НДДКР, а також виявлення відхилень і своєчасне прийняття управлінських рішень. В свою чергу, моніторинг інноваційних проєктів передбачає постійний збір даних про наявний стан виконання інноваційного проєкту та відстеження ключових показників ефективності діяльності роботи учасників проєкту. Аналіз та оцінка проєктів передбачає виявлення відхилень у термінах виконання, бюджетах чи якісних параметрах тощо. Таким чином, функція аналізу і контролю сприяє попередженню відхилень та збоїв у реалізації проєктів, забезпеченню відповідності інноваційних результатів поставленим стратегічним цілям, підвищення ефективності використання ресурсів тощо.

До спеціальних функцій контролінгу в інноваційному підприємстві відносять аналіз даних, оцінку ефективності проєктів, формування бюджетів та облік. [1]

Збір та аналіз даних забезпечує наявними актуальними даними про тенденції і новітні досягнення НТП, що можуть бути застосовані для успішної реалізації інноваційного проєкту. Аналіз розробок конкурентів на ринку інновацій та здійснення прогнозування щодо їх подальшого розвитку.

Оцінка ефективності інноваційних проєктів включає розрахунок певних показників, наприклад, NPV (Net Present Value), IRR (Internal Rate of Return)

та ROI (Return on Investment). А також включає аналіз ризиків і оцінку їх впливу на проєкт та розробку заходів по їх нівелюванню.

Участь у формуванні бюджету НДДКР є важливим етапом планування інноваційної діяльності, який включає розподіл бюджетів між різними проєктами та контроль на проведення досліджень.

В інноваційному підприємстві не рідко виникає потреба в обліку витрат на проєкти, зокрема, калькулювання собівартості інноваційних продуктів або прототипів, оцінку вартості ресурсів та часу, що необхідні для виконання проєкту. Таким чином, суб'єкт підприємства формує економічно обґрунтоване ціноутворення на інноваційні продукти та рішення.

Контролінг в інноваційному підприємстві – це система управління, спрямована на підтримку прийняття рішень, планування, моніторинг і коригування інноваційних процесів з метою підвищення ефективності та досягнення стратегічних цілей суб'єкта підприємства, що включає всі етапи створення інноваційної продукції: від розробки ідей до виходу на ринок. Для того щоб система контролінгу була ефективною, служба контролінгу має бути закріплена в організаційній структурі управління суб'єкту підприємницької діяльності.

Реалізація процесу інноваційного підприємства нерозривно пов'язана з різними етапами інвестування. Відповідно, контролінг інноваційних проєктів покликаний забезпечити дієву систему раннього попередження і реагування на ризики на кожному етапі виконання проєкту. [2] Отже, контролінг в інноваційному підприємстві є важливим інструментом управління, який забезпечує ефективне планування, моніторинг та координацію проєктів, що сприяє мінімізації ризиків, оптимальному використанню ресурсів і досягненню стратегічних цілей суб'єктів підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Дуксенко О. П. Контролінг інновацій в системі управління підприємством. Адаптивне управління підприємствами в умовах неотехнологічного відтворення: Монографія. За редакцією Ареф'євої О.В. К.: ФОП Маслаков, 2020. 260 с. С. 77-83

2. Князевич А. О., Крайчук С. О., Демидюк С. М. Контролінг інноваційних проєктів // Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 8. С.5-10